

Esperanto-nytt 3/2001

Tolkien støttet esperanto

Nå blir trilogien *Ringenes Herre* tre langfilmer (*Ringens brorskap*, *To tårn* og *Atter en konge*). Den britiske forfatteren John Ronald Reuel Tolkiens mytiske fortelling om det godes kamp mot det onde har solgt i mer enn 50 millioner eksemplarer over hele verden og er blitt oversatt til 25 språk, deriblant esperanto.

I bøkene forekommer det flere språk som forfatteren har laget. Dette reiser spørsmålet om Tolkiens forhold til esperanto. Det er kjent at Tolkien som ung lærte seg esperanto og kjente til strukturen og oppbygningen da han laget sine fantasispråk. Som en kuriositet kan nevnes at det fra denne perioden er funnet noen få dikt som Tolkien skrev på esperanto. [Nedenfor](#) gjengir vi på norsk en artikkel fra 1932, hvor Tolkien gjør rede for sitt syn på esperanto.

Hobbiten - årets barnebok på esperanto

På årets verdenskongress ble esperanto-oversettelsen av *Hobbiten*, eller *Fram og tilbake igjen* (*La hobito, aŭ tien kaj reen*) av J. R. R. Tolkien kåret til årets barne-bok. Oversettelsen er gjort av skotten Christopher Gledhill. Dikt og sanger er gjendiktet av den kjente esperantopoeten William Auld, som tidligere har foretatt en meget god oversettelse av alle tre bind av *Ringenes Herre*. Dette viser at esperanto er godt egnet som oversettelses-språk både for poesi og prosa - noe som skyldes at det ble lagt så stor vekt på språklig estetikk da esperanto først ble utformet.

En språkvitenskapsmanns syn på esperanto

ESPERANTO SER UT for meg, alt i alt, til å være overlegent alle nåtidens konkurrenter. Det er jeg ikke i tvil om. Men jeg mener at den viktigste grunnen til å støtte esperanto, er at det allerede har inntatt første plass: Blant konkurrentene har det vunnet den mest omfattende praktiske anerkjennelse og det har utviklet den mest avanserte organisasjon. Faktisk er det i samme situasjon som en ortodoks kirke som ikke bare møter ikketroende, men også kjettere og dem som skaper splid - en situasjon som ble forutsagt av språkvitenskapsfolk. Men gitt en viss nødvendig grad av enkelhet, internasjonalt og (vil jeg legge til) individualitet og velklang - noe som esperanto uten tvil har i fullt monn - synes det for meg klart at det viktigste problemet som må løses av et språk som vil være internasjonalt, er det å oppnå universell spredning. Et ringere instrument som har mulighet til å få til dette, er mer verdt enn hundre teoretisk mer fullkomne. Lingvistisk oppfinnsomhet og personlige smaks-varianter er det ingen ende på. Finpussing av detaljene har, utover et nødvendig minimum, forholdsvis liten betydning og kresne oppfinnere og teoretikere (hvis tropper jeg gjerne skulle sluttet meg til) virker ganske enkelt som bremseklosser for "bevegelsen" dersom de er villige til å ofre enighet til fordel for "forbedring".

Faktisk ser det ut for meg også som om teknisk forbedring av maskineriet, enten det sikter mot mer enkelhet og gjennomsiktighet i strukturen eller større internasjonalt eller hva det nå skulle være, har en tendens (etter ferske tilfeller å dømme) til å ødelegge det "menneskelige" eller estetiske aspekt ved det konstruerte språket.

Dette tilsynelatende uvesentlige aspektet synes i stor grad å være oversett av teoretikere, skjønt jeg tror ikke at det egentlig er uvesentlig, men heller at det med tiden kommer til å ha en stor betydning for hovedsaken, nemlig universal aksept. Novial [✶], for eksempel, er vel uttenkt, og lettere enn esperanto, men stygt - hele språket har preg av "industriprodukt", eller heller "laget av reservedeler" - og det mangler det glimt av individualitet, enhetlighet og skjønnhet, som finnes i de store naturlige språkene, og som viser seg i betydelig grad i esperanto (antageligvis den høyeste grad som er mulig i et kunstspråk) - et bevis på den opprinnelige forfatterens geni...

Mitt råd til alle som har tid eller lyst til å befatte seg med bevegelsen for et internasjonalt språk, må bli: "Støtt esperanto lojalt".

Fra *The British Esperantist*, 1932

(Artikkelen er noe forkortet.)

*Tolkien skriver bare "N**", men det er utvilsomt Novial han sikter til - publisert i 1928 av den danske språkvitenskapsmann Otto Jespersen.

Nasjonalbibliotek tar imot esperantosamling

Skottlands nasjonalbibliotek har med takk tatt imot som gave den omfattende boksamlingen til forfatteren William Auld (77). Det dreier seg ca 5 000 bind - sannsynligvis den neststørste esperanto-samlingen i Storbritannia etter den til det britiske esperanto-forbundet. Biblioteket vil i fremtiden supplere samlingen ved å kjøpe inn all esperanto-litteratur som har med Skottland å gjøre og ved å ta imot aktuelle tidsskrifter. Auld har fra sin ungdom følt at han kunne uttrykke seg like naturlig på esperanto som på sitt morsmål, (skotsk) engelsk. Han har en stor produksjon bak seg, og har bl.a. oversatt J.R.R. Tolkiens trilogi Ringenes herre til esperanto. Han er også leder for den internasjonale forfatterforening PENS esperantoseksjon. Auld ble i 1998 foreslått som kandidat til Nobelprisen i litteratur.

Busstasjon med skilter på esperanto

språk, minst 200 e-postmeldinger fra hele verden. Det ble satt i gang en internasjonalt kampanje med det resultatet at byens myndigheter mottok over tusen meldinger fra over 70 land. Dette gjorde et sterkt inntrykk på arkitekten Francisco Luz: "Det er en virkelig overraskelse å få så mange meldinger og fra så mange verdens-deler", sa han. Prosjekt-lederen Luiz Garcia, som til å begynne med hadde vært meget skeptisk, er nå en av de mest entusiastiske tilhengere. Til lokal-avisen erklærte han: "Kampanjen viser at esperanto er et levende språk som er i vekst. Skiltene vil hjelpe til å gjøre byen vår kjent i hele landet og til og med i utlandet."

Rondonópolis ligger i det vestlige Brasil, i nærheten av det økologiske turistområdet Pantanal, og er et viktig knutepunkt i veisystemet. Byen, som er oppkalt etter grunnleggeren Cândido Rondon, har 180 000 innbyggere.

[e-inf 20.12.2001

Professor med varsko mot engelsk jåleri

Under nobelkonferansen i Oslo rettet professor Øyvind Østerud et spark mot konferansens fellesspråk, engelsk.

HALVOR TJØNN

Ett av de mest iøynefallende trekk ved globaliseringen er spredningen av engelsk. Den overhåndtagende bruk av angloamerikansk språk gir noen aktører i det internasjonale samfunnet en fordel fremfor andre, slo statsviteren Øyvind Østerud fast.

Den norske professoren mente at ikke minst den aktuelle konflikten i Afghanistan viser hvordan den økende bruken av engelsk gir noen et forsprang. Alle husker fra de siste dramatiske månedene de velformulerte erklæringene som er sendt ut fra amerikansk side. På den andre siden har man sett Talibans talsmenn som på stotrende engelsk forsøker å forklare sin sak for verdensopinionen. Uansett hvor godt eller dårlig budskapet måtte være, er det klart at den parten som ikke har engelsk som morsmål, stiller med stort handicap.

- Jeg sier naturligvis ikke at vi skal slutte å bruke engelsk. Den stadig større bruken av engelsk i det internasjonale samfunnet har en iøynefallende fordel, nemlig at stadig flere mennesker kan kommunisere med hverandre. Å snu denne utviklingen er hverken mulig eller ønskelig, sier Østerud.

Ikke knefall

- Men det betyr ikke at vi helt skal gjøre knefall for engelsk språk. Særlig for mindre språksamfunn er det viktig å ha et bevisst forhold til det som skjer. I Norge må vi passe på at ikke vårt eget språk blir invadert av engelsk.

- Muligens hadde det heller ikke vært noen dårlig idé å satse sterkt på et annet fremmedspråk i tillegg til engelsk i internasjonal kommunikasjon. Her er det naturlig å tenke på f.eks. spansk eller fransk.

- Vi må med andre ord bedre ta vare på vårt eget språk. Samtidig bør vi balansere den overmakt engelsk har i den moderne verden. Kanskje kan vi i fremtiden litt oftere foreslå for amerikanere at vi skal snakke fransk når vi møtes. Da vil vi stå på like fot fordi vi begge vil snakke fremmedspråk, sier han.

halvor.tjonn @ aftenposten.no

På like fot- med esperanto

«Beregnet på å brukes i internasjonalt samkvem, og bygger følgelig på enkle regler»

Av Douglas Draper, sekretær i Norsk Esperanto-Forbund

Professor Øyvind Østerud har under nobelkonferansen kommet med et betimelig varsko mot «den overhåndtagende bruk av angloamerikansk språk». Han påpeker at dette gir noen aktører i det internasjonale samfunn en betydelig fordel fremfor andre.

Denne diskrimineringen skyldes at engelsk er et nasjonalspråk, som noen er så heldige å få inn med morsmelken, mens andre må ofre mye verdifull skoletid som kunne ha vært brukt til andre fag, og likevel oppnår de ikke å beherske språket full ut.

Dette forsterkes av at engelsk er et vanskelig språk, særlig med mangelfullt samsvar mellom skrift og tale og et forvokst ordforråd. Det egner seg dårlig til bruk internasjonalt.

Det finnes en bedre løsning: Esperanto er et internasjonalt språk som ikke er morsmål i noe geografisk område, og som derved kan brukes av alle på like vilkår. Dessuten er det beregnet på å brukes i internasjonalt samkvem, og bygger følgelig på enkle regler uten unntak. Esperanto bygger på kjente latinske og germanske ordrøtter, og hva strukturen angår, tar det det beste fra flere språk. Et slags normert europeisk.

Noen vil innvende at dette favoriserer europeerne. Burde det ikke tas utgangspunkt i alle verdens språk? Nå har det nok vært laget flere utkast til internasjonale språk som også tar med elementer fra ikke-europeiske språk. Men de er bare utkast. De er aldri blitt utprøvd i oversettelse av viktige dokumenter eller skjønnlitteratur, eller tatt i bruk som talespråk.

Esperanto står her i en særstilling. På den ene side er det både lettere å lære og i større grad nøytralt enn noe nasjonalspråk. Men på den annen siden har den enkle skissen som ble lansert i 1887 også vært tatt i bruk både i skrift og tale, slik at den har utviklet seg gjennom fire generasjoner som et levende språk og etterhvert blitt tilpasset behovene i det moderne internasjonale samfunn. Det kommer årlig ut flere hundre bøker på esperanto, det utgis en rekke tidsskrifter, og så godt som hver dag foregår det et internasjonalt møte et sted i verden på esperanto.

Det er nok praktisk at så mange mennesker i dagens verden er i stand til å kommunisere ved bruk av engelsk. Men dette er en løsning som er både unødvendig ressurskrevende og diskriminerende. Esperanto åpner for mer likeverdig kommunikasjon og står til disposisjon for den som vil ta det i bruk.

Aftenposten, aftennummer, 19.12.2001, 2.52

Livlig boksalg gjennom 12 år

I tolvårsperioden 1989-2000 har bok-avdelingen ved hovedkontoret til det internasjonale esperantoforbundet (UEA) i Rotterdam solgt bøker om - og mest på - esperanto for 1 479 895 euro, eller nesten 12 millioner kroner. UEAs

I denne perioden sett under ett er således den internasjonale mest solgte boken, en lærebok basert på tegninger, *Saluton! Esperanto aŭtodidakte* ("Hei! Esperanto ved selvstudium") av Audrey Childs-Mee. Den er solgt i 3233 eksemplarer, i tre utgaver. Deretter kommer adresseboka for overnatting, *Pasporta Servo*, dersom man regner alle 12 utgaver under ett. Ser vi bort fra forskjellige lesebøker spesielt redigert for nybegynnere eller for dem som vil perfektionere seg i språket, er den mest solgte litterære verket en esperanto-oversettelse av *Ole Brumm* (fra den engelske originalen *Winnie the Pooh*). Bibelen på esperanto kommer på 16. plass, og av andre internasjonalt kjente verker finner vi som nr 44 på listen *Den lille prinsen* av Saint-Exupéry og som nr. 56 det finske eposet *Kalevala*. Derimot har de glimrende oversettelsene av *Ibsens Peer Gynt* og *Brand* ikke fått noen plass på listen - de har nok i stor grad vært solgt direkte fra Norge (og Danmark).

[Gazetaraj informoj de UEA 137/ Esperanto juli-aug.

Epokegjørende økumenisk salmebok

DE TO STORE kristne internasjonale Esperantoforeningene - den katolske og den protestantiske - har gått sammen om å utgi en økumenisk samling av over 900 bønner og salmer i esperanto-oversettelse. Grunnstammen er oversatt fra polsk eller tysk, men det er også mange fra latin, engelsk, nederlandsk, fransk og svensk og enkelte fra gresk, irsk, walisisk, ungarsk, hebraisk og - norsk. Her er oldkirkelige antifoni, katolsk og lutheransk liturgi, salmer for morgen og kveld og gjennom kirkeåret, Taizé' sanger, ronder og til slutt noen bønner fra fremmede religioner - et kompendium av den kristne sangkultur fra oldtiden og helt fram til våre dager. Alt som er sangbart er utstyrt med melodier og besifring. Boken er en milepæl i internasjonalt økumenisk arbeid - mens de forskjellige kirkene i de enkelte landene fremdeles utgir sine salmebøker hver for seg, samler denne imponerende boken på sine over 1400 sider alt som er sangbart på tvers av konfesjons- og språkgrensene.

Adoru. Ekumena diserva libro. IKUE/KELI, Ponto forlag, 2001. 1470 s. 19 cm innb.

Recenzo: Ulrich Matthias en Fen-X 6/2001 -7

Like lett som kinesisk

ESPERANTO BYGGER på gloser fra europeiske språk, og det har vært påpekt at dette er noe som gjør det vanskeligere å lære for folk fra andre verdensdeler. Likevel gjør esperantos "byggekløss-struktur" at det er langt lettere enn europeiske nasjonalspråk. For å illustrere dette refererer Claude Piron, som har vært oversetter bl.a. i kinesisk for FN og Verdens helseorganisasjon, en samtale han hadde med en ung kinesisk kvinne som han ble kjent med i Nanking, hvor hun arbeidet i en elektrisk fabrikk. (De snakket esperanto sammen.)

Jeg har alltid hatt et ønske om kontakt med utenverdenen. Derfor begynte jeg å følge et kurs i engelsk. Men etter en slitsom arbeidsdag har man lite energi igjen for å anstrenge hjernen og belaste hukommelsen med så mange ting som ikke lar seg forklare. Hvorfor kan man på engelsk ikke avlede *first* fra *one* på samme måte som man avleder *tenth* fra *ten*, slik man gjør på kinesisk? Hvorfor kan man ikke avlede *my*, *mine* og *me* fra I slik vi gjør på kinesisk? Jeg ble klar over at jeg simpelthen ikke kom til å greie å svelge så mange urimeligheter.

Tenk bare - selv om man på engelsk vet at "tann" heter *tooth*, så hjelper ikke det for å kunne finne ordet for "tannlege": *dentist* - man må pugge et nytt ord. Og hvis man trenger ordene for "hingst", "hoppe" og "føll", så hjelper det ikke det minste å vite at hest heter *horse*. På esperanto, som på kinesisk, kan vi lage disse ordene systematisk *

Da det ble satt opp kurs i esperanto på fabrikkens vår, bestemte jeg meg for å være med, og det er jeg veldig glad for. Der følte jeg meg vel, og jeg nøt leksjonene. Esperanto likner på kinesisk, som er et språk som er bygget opp på et sett med grunntegn som ikke forandrer seg, og som kan settes sammen i det uendelige. Folk sier at engelsk er det

*"Hest" heter *ĉevalo*, og "hingst", "hoppe" og "fjell" heter *vir-ĉevalo*, *ĉeval-ino* og *ĉeval-ido*. Dette mønsteret er helt generelt.

[sitert av Donald Harlow i en e-postmelding til listen *Individuaj Membroj* 15.12.2001

Ungarn:

Over 1600 besto statlig eksamen i esperanto

Interessen for esperanto i Ungarn har alltid vært relativt stor - kanskje fordi landet språklig er en ikke-europeiske øy midt i Europa. Et fersk indisium på dette er eksamensstatistikken fra i fjor: Over 1600 mennesker besto den statlige eksamen i esperanto. Det var over 2000 som fulgte kurs.

[*Sennaciulo* okt. 131.1

Populært om esperanto i Sverige

I ROMANEN *Populärmusik från Vittula*, av Mikael Niemi, er det en episode hvor esperanto mirakuløst redder situasjonen - den fåmælte Niila forbløffer sine omgivelser i Pajala når det plutselig viser seg at han kan kommunisere med en langveisfaren gjest fra Afrika på esperanto - som det viser seg at han har lært seg ved et radiokurs.

Da denne romanen har hatt stor suksess i Sverige, har den stimulert interessen for esperanto der. Dette kan være noe av bakgrunnen for at et dataseminar på esperanto i Uppsala i november fikk besøk av en journalist fra *Dagens Nyheter*, med det resultat at det kom en halvsides [artikkel](#) i avisen - med en henvisning øverst på førstsiden!

Romanen er også nylig kommet i norsk oversettelse på Pax forlag.

[*Eventoj* 219.1.3

Norsk Esperanto-Forbund

Olaf Schous v. 18

0572 Oslo

Facebook

Twitter

RSS-feed

Kontakt oss

Ordbok

Esperanto-Nytt

Informasjon om bruk av cookies

Søk på siden...

Det er ikke tillatt å kopiere eller bruke innhold fra denne siden uten tillatelse fra forfatteren.